

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

*Εισήγησης τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΜΑΡΙΛΑΚΗ,
πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

Τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν συμμετέχον, κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἐκδήλωσιν, τιμᾷ καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940.

Ἐκτελῶν ἐντολὴν τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Κουρμούλης θὰ ἐκφωνήσῃ λόγον ἔχων ὡς θέμα :

« Ἡ μάχη τῆς Κρήτης ὡς ἐπίλογος τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους ».

Τὸ ἀλβανικὸν ἔπος, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐπίλογον, ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ κεῖται νὰ ἔχῃ καὶ πρόλογον. Καὶ ἔχει πράγματι πρόλογον. Πρόλογος καὶ ἐπίλογος ἐντοπίζονται εἰς τὸ μαρμαῖρον Αἰγαῖον. Εἰς τὴν Μεγαλόνησον ὁ ἐπίλογος, εἰς μικρὰν νῆσον τῶν Κυκλάδων ὁ πρόλογος.

Θεοροὶ ἐκ πάσης Ἑλλάδος κατέπλευσαν εἰς τὴν ὥραιάν νῆσον, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου 1940, ὅτε « τὸ τῆς πρὸς τὸν νῖδον ἐν οὐρανοῖς ἐνδημίας φαίνεται ἐνεργηθὲν τῇ Παρθένῳ » καὶ εὐλαβεῖς προσήρχοντο προσκυνοῦντες τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Τὴν ἄπειρον σιγὴν, ἣτις ἐκάλυπτε τὸν ἱερὸν χῶρον, διέκοπτε μόνῃ ἡ φωνὴ τοῦ τελετουργοῦ.

Τὴν φωνὴν ταύτην αἴφνης ἐκάλυψε κρότος ἀσυνήθης. Ὅταν, μετ' ὀλίγον, κατάπληκτοι πάντες ἔβλεπον βυθιζόμενον τὸ ἐκπροσωποῦν τὴν πολιτείαν ὥραϊον σκάφος, ἀμέσως διησθάνθησαν ἀλαθῆτως, ποῖος ἦτο « ὁ ἀφανῶς βάλλων ἐχθρὸς », φρασιολογία « ὁ ἀφανῶς βάλλων ἐχθρὸς », τῆς ὁποίας εὐθὺς μετ' ὀλίγον θ' ἀκούσετε τὸν δημιουργόν.

Λέγουν οἱ ἱστορικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι τονίζουν, ὅτι οὐδὲν στοιχεῖον τὸ ὁποῖον προσπίπτει εἰς τὸ βλέμμα τοῦ ἐρευνήτου πρέπει νὰ παραμεληθῇ καὶ νὰ τίθεται ἐκποδὸν ἀπλῶς καὶ μόνον, διότι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὡς οὐδεμίαν ἐνέχον σημασίαν. Καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα πρέπει νὰ δίδεται ἡ δέουσα προσοχή, διότι ἐνδέχεται τὸ ἐκ πρώτης ἐντυπώσεως ἀσήμαντον, συνδυαζόμενον μὲ ἕτερον στοιχεῖον, νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ὁλοκλήρου κόσμου.

Παραδίδεται ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς μάχης προσεπειεῖτο καὶ ὑπεκρίνετο ὅτι τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος. Ὅταν, μετ' ὀλίγον, ἐνεφανίζετο ὡς ἀπὸ βαθέος ὕπνου ἐγειρόμενος, ἔλεγε εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν

καὶ οὗτοι μετέδιδον περαιτέρω, ὅτι κατὰ τὸν ὀλιγόλεπτον αὐτὸν ὕπνον, τὸν ἐπεσκέφθη ἡ Παναγία καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι τίποτε δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται οἱ Ἕλληνες, διότι πάντοτε εἶναι δίπλα τῶν καὶ οὐδέποτε τοὺς ἐγκαταλείπει.

Ἴδου ἓν γεγονός ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέχον ἀξίαν παρὰ μόνον ὅτι φανερώνει τὴν ὀυδέρκειαν τοῦ ἀρχαδὸς ἡγέτου ἐπιδιώκοντος νὰ κεντρίσῃ τὴν λαϊκὴν φαντασίαν.

Ἐν τούτοις τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ καὶ ὡς ἁπλοῦν ἐπεισῶδιον ἐκ πρώτης ὄψεως χαρακτηριζόμενον γεγονός, συνδυαζόμενον μὲ Νεαράν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, ἐκδοθεῖσαν τὸ 1328, προσλαμβάνει ἱστορικὴν σημασίαν οὐχὶ σμικράν.

Ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης νομοθετεῖ (« *τῷ παρόντι βουλόμεθα νόμον* »), ὅπως ἡ ἐορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐορτάζεται, ὄχι μόνον κατὰ τὴν μέσσην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ μέχρι τέλους τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Ὁ Αὐτοκράτωρ δικαιολογεῖ τὸ νομοθέτημα, ἐξαιρούμενος, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, εἰς θεολογικοὺς δογματισμούς. Ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦ νομοθετήματος εὐρίσκεται εἰς τὸν ἐπίλογον τῆς Νεαρᾶς.

Λέγεται ὅτι « *ἡ Πάναγνος τοῦ Θεοῦ μήτηρ φρουρεῖ ἄνωθεν ἐποπιτεύουσα δι' αἰῶνος καὶ τρέπει ἐχθροὺς ἀφανῶς βάλλοντας, ὥστε μηδὲν ἡμᾶς ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτῶν μηδαμῶς βλάπτεσθαι* » τρέπει δὲ καὶ τοὺς φανερώς πολεμοῦντας καὶ ἀποδεικνύει κενὰ πάντα, ὅσα οἱ ἐχθροὶ οὗτοι παρασκευάζουσι καὶ μελετῶσι· συντρίβει πᾶν τόξον, τὸ ὁποῖον οἱ ἐχθροὶ οὗτοι ἐντείνουν καθ' ἡμῶν καὶ πᾶσαν ρομφαίαν καθ' ἡμῶν κινουμένην καὶ πᾶν ἄρμα καθ' ἡμῶν κινούμενον στρέφει ἐπὶ τοὺς κινοῦντας. Τὰς ἐλπίδας μας ἔχομεν ἐπὶ σέ, ὦ Θεοῦ μητέρα, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ ἄρματα καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὴν ῥομφαίαν καὶ τὰ τόξα, « *μικρὰ ταῦτα πάντα καὶ φανῶ... καὶ εἰς οὐδὲν οὐδαμῶς ὀφελος* », ἐὰν δὲν εἴμεθα καθωπλισμένοι « *στερραῖς πρὸς σέ μᾶλλον ἐλπίοι* ».

Ὁ Αὐτοκράτωρ οὕτω νομοθετῶν ἀσφαλῶς ἐξέφραζε τὴν διάχυτον εἰς τὸν λαὸν πίστιν ὅτι ἡ Παναγία « *φρουρεῖ ἄνωθεν ἐποπιτεύουσα δι' αἰῶνος* ». Καὶ ὁ λαὸς διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πίστιν τοῦ αὐτῆς θὰ εἶχε πολλὰ γεγονότα ὑπ' ὄψιν, ἀλλ' οἱ χρονικογράφοι παραδίδουν δύο ἐξόχως χαρακτηριστικά. Τὸ 860 ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον οἱ Ρῶσσοι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Θυέλλα ἐπελθοῦσα κατέστρεψεν ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ τὰ μονόξυλα αὐτῶν. Τὸ γεγονός ἀπέδωκεν ὁ λαὸς εἰς θαυματουργὸν ἐπέμβασιν τῆς Παναγίας καὶ τότε, φαίνεται κατὰ τὰς συγχρόνους ἐρεῦνας, ὅτι συνετέθη ὁ γνωστός ὕμνος πρὸς τὴν Ὑπέρμαχον Στρατηγόν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐπολιορκήσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1422. Συμβουλευθέντες τὰ ἱερά των βιβλία, ὥρισαν τὴν 24ην Αὐγούστου ὡς ἡμέραν καθολικῆς ἐφόδου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπεχείρησαν. Οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τοὺς ἐπι-

τιθεμένους ἐπικαλούμενοι τὴν Θεοτόκον. Αἶφνης βλέπουν τοὺς Τούρκους νὰ καίουν τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ νὰ ἀπέρχονται. Κατὰ τὸν χρονικογράφον Ἰωάννην τὸν Κανανόν, αὐτὸς οὗτος ὁ πολιορκῶν σουλτάνος Μουράτ, ἐβεβαίον ἀλλὰ καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς συνεμαρτύρει ἐνόρκως, ὅτι σεμνοπρεπὴς παρθένος φέρουσα ἰοειδῆ ἐσθῆτα περιεπάτει ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιτειχίσματος κατὰ τὴν μεγίστην ὀρμὴν τῶν ἐπιτιθεμένων, καὶ ἡ ἐμφάνισις αὕτη τόσον τοὺς κατεφόβησεν, ὥστε αὐτοστιγμὴ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν.

Ὁ ἀνιστόρητος δικτάτωρ « ἀφανῶς βάλλων » κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔπληξε τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος εἰς μίαν τῶν προαιώνιων του παραδόσεων. Εἰς τὴν σταθερὰν πίστιν του τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος περὶ τῆς Παναγίας ὡς φρουρούσης καὶ ἄνωθεν δι' αἰῶνος ἐποπτευούσης, ἐκδηλῶνει εἰς κομψὸν καὶ χαρίεντα συμβολισμὸν τὴν πίστιν του ἐπὶ τὸ δίκαιον παντὸς ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἐπιχειρεῖ κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, εἴτε οὗτοι εἶναι ἔξ' ἐκείνων, οἵτινες « ἀφανῶς βάλλουν », εἴτε εἶναι ἔξ' ἐκείνων, οἵτινες « φανερώς πολεμοῦν ». Ἀλλ' ὅσον ἥτο δυνατόν νὰ χαμηλώσουν τὰ ἡπειρωτικὰ βουνά, ἄλλο τόσον ἥτο δυνατόν νὰ καμφθῇ ἡ ψυχὴ τῶν ἐλλήνων, διὰ νὰ περάσουν τὰ ἄρματα τοῦ δικτάτωρος.

Τὰ ἄρματα κινηθέντα κατὰ τῶν ἐλλήνων, ἐστράφησαν κατὰ τοῦ κινήσαντος, ἵνα πληρωθῇ κατὰ γράμμα ἡ ἐπὶ κλησίς, τὴν ὁποίαν πρὸ τῶσων αἰῶνων ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Παναγίαν ὁ Ἕλλην Βασιλεὺς.

Οὕτως ἐνεργῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁ δικτάτωρ, οὔτε καὶ αὐτὸ τὸ Αἰγαῖον δὲν ἐσεβάσθη, τὴν μαρμαίρουσαν αὐτὴν θάλασσαν, « ἄλς μαρμαρέη » κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ὁποίας ἀνεδύθη ὁ Αἰγαῖος πολιτισμός, πρὸδρομος τῶν Ἀθηνῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ὑπῆρχε Ῥώμη, δὲν θὰ ὑπῆρχεν Εὐρώπη.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρόλογος τοῦ ἀλβανικοῦ ἔπους. Τὸν ἐπίλογον θὰ μᾶς τὸν εἴπῃ ὁ κ. Γ. Κουρμούλης, ὁ ὁποῖος παρακαλεῖται, ὅπως λάβῃ τὸν λόγον.